C/2024/6869

28.11.2024

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus

Euroopa põlvkondadevahelise solidaarsuse edendamine – ELi horisontaalse lähenemisviisi suunas

(omaalgatuslik arvamus)

(C/2024/6869)

Raportöör: **Krzysztof BALON**

Nõustaja — Agnieszka CHŁOŃ-DOMIŃCZAK (III rühma raportööri nõustaja)

Täiskogu otsus	15.2.2024
Õiguslik alus	kodukorra artikli 52 lõige 2
Vastutav sektsioon	tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	4.9.2024
Vastuvõtmine täiskogus	18.9.2024
Täiskogu istungjärk nr	590
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	158/1/7

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Varem vastu võetud arvamustes väljendas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee heameelt Euroopa Liidu noortestrateegia üle ([1]) ja tegi ettepaneku uue Euroopa eakatestrateegia kohta ([2]). Sellega seoses kutsub komitee Euroopa Komisjoni üles võtma vastu kooskõlastatud valdkondadevahelise ELi lähenemisviisi põlvkondadevahelisele solidaarsusele. Lähenemisviisi eesmärk peaks olema tagada nii noorte kui ka eakate õigused ning nende täielik osalemine ühiskonnas ja majanduses, sealhulgas tööhõives, hariduses ja kultuuris. Demograafiliste probleemide valgel peaks see olema üks kriteeriumidest, mille põhjal hinnata õigusaktide ja teiste ELi vahendite vastavust ELi lepingu artikli 3 lõikes 3 sätestatud standardile: „Liit [---] edendab [---] põlvkondade solidaarsust“.

1.2. Esimese sammuna selles suunas kutsub komitee komisjoni üles avaldama rohelise raamatu põlvkondadevahelise solidaarsuse kohta. Roheline raamat võiks hõlmata – heaoluriigi kontekstis – käesoleva arvamuse kolmandas osas loetletud probleeme, võimalusi ja lahendusi töömaailma, hõbedase majanduse, pensionisüsteemide, tervishoiu- ja hooldusteenuste, kohaliku arengu, eluaseme, liikuvuse, kliimapoliitika, elukestva õppe ning osalemise ja vabatahtliku tegevuse valdkonnas.

1.3. Lisaks kutsub komitee liikmesriike üles tutvustama üksteisele oma parimaid tavasid neis valdkondades ja rakendama käesoleva arvamuse soovitusi.

([1]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Noorte kaasamine ja ühendamine ning nende mõjuvõimu suurendamine – ELi uus noortestrateegia““ (COM(2018) 269 final) (ELT C 62, 15.2.2019, lk 142).

([2]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa eakatestrateegia“ (ELT C 349, 29.9 2023, lk 28).

1.4. Samuti kutsub komitee Euroopa Komisjoni üles võtma vastu soovituse, milles kutsutakse liikmesriike üles võtma arvesse põlvkondadevahelisi aspekte tööturul, eelkõige kehtestades kõigile põlvkondadele sobivad ja õiglased tööhõivestandardid ning tagades eri põlvkondade osalemise ja koostöö töökohal. Nende standardite põhikomponendid peaksid olema kindlad töölepingud, kindel ja piisav sissetulek ning tööalase täiendusõppe võimalused.

1.5. Lisaks leiab komitee, et tuleks arutada põlvkondadevahelist dialoogi, õiglust ja solidaarsust ning lisada need Euroopa Liidu Nõukogu järeldustesse.

1.6. Komitee nõuab, et põlvkondadevaheline solidaarsus seataks 2028.–2034. aasta mitmeaastases finantsraamistikus ja selle rakendusmäärustes Euroopa Sotsiaalfondi üheks eesmärgiks.

1.7. Põlvkondadevahelise solidaarsuse ühed olulised edendajad on kodanikuühiskonna organisatsioonid ja sotsiaalpartnerid. Neil on keskne roll käesoleva arvamuse kolmandas osas nimetatud konkreetsete poliitikameetmete kavandamisel ja rakendamisel. Paljud neist esindavad eri põlvkondi ja keskenduvad sotsiaalteenuste osutamisele koostöös kõigi põlvkondade vabatahtlikega. Komitee soovib käesolevas arvamuses esitatud soovituste rakendamisel teha asjaomaste organisatsioonidega tihedat koostööd.

1.8. Komitee toetab kodanikuühiskonna organisatsioonide, sotsiaalpartnerite ning ELi ja liikmesriikide institutsioonide võetud initsiatiivi jätkata iga-aastase verstapostina ELi põlvkondadevahelise solidaarsuse päeva ([3]) (29. aprill) tähistamist, et suurendada teadlikkust põlvkondadevahelisest solidaarsusest ja edendada seda kogu ELis.

1.9. Komitee kiidab kavatsust nimetada ametisse põlvkondadevahelise õigluse eest vastutav volinik ([4]). Euroopa kodanikuühiskonna esindajana kaalub komitee põlvkondadevahelise solidaarsuse foorumi korraldamist, et vahetada selles valdkonnas teavet ja kogemusi, hinnata põlvkondadevahelise solidaarsuse olemasolevaid kontseptsioone ja strateegiad ja töötada välja uusi ning jälgida koostöös Euroopa Komisjoniga arvamuses esitatud soovituste rakendamist.

2. **Taust**

2.1. Vanuskoosseis ELi 27 liikmesriigi rahvastikus on muutumas. Aastatel 2002–2022 suurenes üle 65-aastaste vanuserühma osakaal elanikkonnas 16 %-lt 21 %-le ([5]). Üle 65-aastaste inimeste arv 100 15–64-aastase inimese kohta peaks suurenema 33,3-lt 100 kohta 2023. aastal 45,5-le 100 kohta 2040. aastal ja 59,7-le 100 kohta 2100. aastal ([6]). See tähendab, et iga 100 15–64-aastase inimese kohta on 59,7 vanemat inimest. 2002. aastal elas ELis 14 494 144 üle 80-aastast inimest, mis moodustas 2002. aastal 3,38 % ELi kogurahvastikust. 2022. aastal elas ELis 27 102 994 üle 80-aastast inimest, mis moodustas 2022. aastal 6,07 % ELi kogurahvastikust. 2040. aastal elab ELis eeldatavasti 39 663 244 üle 80-aastast inimest, mis moodustab 2040. aastal 8,78 % ELi kogurahvastikust. See tekitab probleeme ka pensionipoliitikas ning tervishoiu- ja sotsiaalhoolekandeteenuste kättesaadavuses.

2.2. See demograafiline suundumus koos kliima-, demokraatia- ja julgeolekuvaldkonna kriisiga, mille tagajärjed mõjutavad eelkõige noori ja tulevasi põlvkondi, tekitab tungiva vajaduse töötada välja uus poliitiline lähenemisviis põlvkondadevahelisele solidaarsusele Euroopa Liidus.

([3]) Euroopa Parlament ja Euroopa Komisjon alustasid Euroopa põlvkondadevahelise solidaarsuse päeva tähistamist 2009. aastal Euroopa põlvkondadevahelise solidaarsuse aasta raames. Selle eesmärk on suurendada teadlikkust põlvkondadevahelise solidaarsuse tähtsusest ning edendada dialoogi ja koostööd igas vanuses inimeste vahel. Seda päeva tähistatakse iga aasta 29. aprillil.

([4]) https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_en?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_EN.pdf, lk 19-20.

([5]) Demography of Europe – 2023 edition, tsiteeritud Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamusest – Demograafia mõju sotsiaalsele Euroopale (ELT C, C/2023/6867, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6867/oj).

([6]) Projected old-age dependency ratio, tsiteeritud Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamusest – Demograafia mõju sotsiaalsele Euroopale (ELT C, C/2023/6867, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6867/oj).

2.3. Käesolevas arvamuses keskendutakse kõigi põlvkondade vajadustele ja panusele, eelkõige eakate ja noorte ainulaadsetele probleemidele ja võimalustele. Noorte ja tulevaste põlvkondade vaatenurka arvestava analüüsi tegemine võib kaasa aidata ja peaks kaasa aitama paremale ja paremini kohandatud poliitikale, mis suudab toime tulla ka tulevaste põlvkondade probleemidega. Kõigil põlvkondadel, sealhulgas tulevastel, peab olema õigus realiseerida oma põhiväärtusi ja -vajadusi. Valitsused peaksid ettevaatavalt edendama põlvkondadevahelist õiglust ja dialoogi ning solidaarsust avaliku sektori juhtimise seisukohast ning võtma meetmeid ja osutama teenuseid õiglaselt eri vanuserühmades. See tähendab, et täidetakse kõigi põlvkondade vajadusi ja ootusi ning ühtegi põlvkonda ei seata ebasoodsasse olukorda ([7]). Põlvkondadevaheline dialoog võib kodanikuühiskonna dialoogi erivormina aidata kaasa poliitikale, milles võetakse arvesse eri suundumusi ja tulevikustsenaariume. Põlvkondadevaheline õiglus, dialoog ja solidaarsus on olulised nii demokraatia, sotsiaalse ühtekuuluvuse kui ka euroopaliku eluviisi kestmajäämise jaoks.

2.4. Põlvkondadevaheline solidaarsus on üliolu line kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks. Samuti seisneb see teadmiste, oskuste, kultuuriliste normide ja traditsioonide jagamises ning vastastikuses toetuses ja ressursside koondamises. Edendada tuleb ka kõigi vanuserühmade piisavat elatustaset. Kõik see toimub demograafiliste muutuste taustal, milleks on muutused perekondade struktuuris, viljakuses, oodatavas elueas, elutingimustes ja rändes.

2.5. Põlvkondadevaheline solidaarsus on väga tähtis ka selleks, et kaotada eakate ja noorte vanuseline diskrimineerimine ning põlvkondadevaheline ebavõrdsus praeguste demograafiliste muutuste kontekstis. Oluline on töötada välja sotsiaalpoliitika ja -teenused, milles järgitakse elutsüklil põhinevat lähenemisviisi ning mis on kõigi vanuserühmade suhtes õiglased ja neile kättesaadavad. Nooremaid ja eakamaid inimesi diskrimineeritakse sageli lihtsalt vanuse tõttu. WHO 2021. aasta märtsis avaldatud aruandes vanussurve kohta ([8]) tuuakse esile vanusega seotud tõkked, mis on ikka veel olemas eri eluvaldkondades, nagu tööhõive, poliitikas osalemine, tervishoid ja õiguskaitse.

2.6. Põlvkondadevaheline solidaarsus on väga oluline ka selleks, et muuta tarbijaühiskonna mentaliteeti, mis tõstab esile igavest noorust kui erilist väärtust, mida tingimata ei jaga kogu noortepõlvkond. Lisaks eksisteerivad põlvkondade vahel endiselt mõlemal poolel stereotüübid ja eelarvamused. Negatiivsed stereotüübid vananemisest, sh kuvand meedias, kujutavad eakaid inimesi haigete, ülalpeetavate ja ühiskonnale kulukatena, kuid on ka negatiivseid stereotüüpe noorte kohta, keda kujutatakse kogenematute, laiskade, ebausaldusväärsete ja isekatena.

2.7. Põlvkondadevaheline solidaarsus on hädavajalik õiglase ja kestliku ühiskonna ning majandusliku heaolu arendamiseks, Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamiseks ning nii esindus- kui ka osalusdemokraatia kestvuse tagamiseks Euroopa Liidus. Viimaste jaoks on põlvkondadevahelised projektid väga olulised, sest need tugevdavad vastutustunnet ühise heaolu eest. Lisaks võivad oma aja sündmuste tunnistajad etendada olulist rolli demokraatiameelsete hoiakute tugevdamisel, tutvustades noortele diktatuurisüsteemidest saadud tegelikke kogemusi, samas kui noored võivad pakkuda uuenduslikke vaatenurki tänapäeva probleemide ja võimaluste kohta.

2.8. Põlvkondadevahelist solidaarsust tuleks aktiivselt rakendada ka kodanikuühiskonna organisatsioonide, näiteks ühenduste, tööandjate organisatsioonide ja ametiühingute ning erakondade tegevuses.

2.9. Veel üks oluline faktor põlvkondadevahelise solidaarsuse arendamisel on perekonnaelu. Peresisene koostöö ja solidaarsus on oluline väärtus ning paljud inimesed seda selleks ka peavad. Ka inimeste laiemas elukeskkonnas (nt kohalikus kogukonnas) on põlvkondadevaheline konflikt palju vähem levinud kui põlvkondadevaheline solidaarsus, mida COVID-19 pandeemia silmatorkavalt ka näitas.

2.10. Komitee leiab, et üks tähtsamaid vahendeid põlvkondadevahelise kriisikindla solidaarsuse saavutamiseks on põlvkondadevaheline dialoog, mis põhineb põlvkondadevahelisel õiglusel.

([7]) Vähemalt üheksas OECD riigis ja Maltal on olemas avalik-õiguslikud institutsioonid, mis jälgivad valitsuse tulevaste põlvkondade ees võetud kohustuste täitmist. Nende institutsioonide hulka kuuluvad tulevaste põlvkondade ombudsmani asetäitja Ungaris, tulevaste põlvkondade volinik Walesis ja tulevaste põlvkondade küsimuste järelevalvaja Maltal.

([8]) https://www.who.int/publications/i/item/9789240016866.

3. **Põlvkondadevaheline solidaarsus: probleemid ja lahendusvõimalused**

3.1. **Töömaailm.** Empiirilistest uuringutest ([9]) selgub, et mitut põlvkonda hõlmavad rühmad on produktiivsemad kui vaid ühte põlvkonda hõlmavad rühmad. Sellistes rühmades saavad looval viisil kokku eri põlvkondade teadmised, oskused ja kogemused. Lisaks on mitme põlvkonna olemasolu ühes töökohas tõhus viis võidelda nii vanuseliste stereotüüpide kui ka vanuselise diskrimineerimise vastu. Kui välditakse noorte ja eakate otsest või varjatud diskrimineerimist (nt noorte puhul mõtteviis „nad ei suuda seda veel teha“ ja eakate puhul „nad ei suuda seda enam teha“), siis kasvab osalus töökohal. Seetõttu peaks sotsiaaldialoogis olema olulisel kohal eri põlvkondade osalemine ja nende koostöö töökohal. Samuti peaks tööandjate liitudes olema tähtis vahetada parimaid tavasid oskustel ja kogemustel põhineva personali arendamise vallas, liikudes mitmepõlvkonnalise tööjõu ja vanusepõhise juhtimise suunas. See peaks viima vabatahtlike kokkuleppeliste standardite kehtestamiseni piirkondades ja/või tööstussektorites. Näiteks Euroopa sotsiaalpartnerite sõltumatu raamleping aktiivsena vananemise ja põlvkondadevahelise lähenemisviisi kohta (märts 2017) loob hea aluse õigeteks tingimusteks põlvkondadevaheliste töökohtade loomisel ([10]). Selles raamlepingus rõhutatakse eri vanuserühmi hõlmava tööjõu lisaväärtust, pakutakse välja vahendeid ja nähakse ette põlvkondadevaheline lähenemisviis. Kolme aasta jooksul pärast raamlepingu vastuvõtmist andsid riiklikud sotsiaalpartnerid aru selle rakendamisest ([11]) ja riigi tasandi parimatest tavadest, mis võimaldavad vastastikust õppimist. Lisaks võivad eakate tööhõivet edendavad sotsiaalkampaaniad olla tõhus vahend põlvkondadevahelise solidaarsuse parandamiseks tööl. Põlvkondadevahelise solidaarsuse alus töökohal on aga igasuguse vanuselise diskrimineerimise (mis tuleneb diskrimineerivast palga- ja sotsiaalkaitsepoliitikast) vältimine ning noorte tööturule juurdepääsu parandamine.

3.2. **Hõbedane majandus.** Hõbedane majandus on majandussektor, mille eesmärk on täita vanemate inimeste vajadusi. 2015. aastal oli selle hinnanguline aastakäive 4,2 triljonit eurot ja see hõlmas üle 78 miljoni töökoha ([12]). Hõbedase majanduse areng loob ka võimalusi põlvkondadevahelise solidaarsuse arenguks, sealhulgas mitut põlvkonda hõlmavate rühmade kaasamise kaudu kaupade ja teenuste kavandamisse ja katsetamisse. Üha suurema osa kaupade ja teenuste tootmisel, turustamisel ja tarbimisel kasutatakse ära eakamate inimeste ostupotentsiaali, et rahuldada nende tarbimis-, elu- ja tervishoiuvajadusi. Seda võib nimetada teiseks demograafiliseks dividendiks, mis võib toetada ELi riikide majandusarengut. Seetõttu leiab komitee, et hõbedase majanduse arendamiseks on vaja pikaajalist ELi strateegiat.

3.3. **Pensionisüsteemid**

3.3.1. Enamik liikmesriikide pensionisüsteeme toimib jooksva finantseerimise alusel. Oodatava eluea pikenemise tõttu makstakse pensione välja kauem. Pensionisüsteemide stabiliseerimiseks on paljudes liikmesriikides tõstetud pensioniiga või kaalutakse seda sammu. Mõnes riigis tõuseb pensioniiga koos oodatava eluea muutumisega. Kahjuks jätab see paljudel juhtudel tähelepanuta ohtlikel või füüsiliselt rasketel ametikohtadel töötavate inimeste olukorra, isegi kui nad on teinud sotsiaalkindlustusmakseid väga pikka aega.

3.3.2. Pensionisüsteemide kulud kasvavad, mis võib tööjõukulude suurenemise tõttu piirata nõudlust tööjõu järele. Lisaks töötavad mõnel juhul noored selliste lepingute alusel, mis vähendavad juurdepääsu sotsiaalkaitsele ja sissemakseid. Samal ajal toob see kaasa pensionimaksetest saadava tulu vähenemise ja pensionisüsteemide suurema puudujäägi.

3.3.3. Kuna ei pikene mitte ainult oodatav eluiga, vaid ka eeldatavate tervena elatavate eluaastate arv, tasub kaaluda, kas neid täiendavaid hea tervisega elatavaid aastaid saaks kasutada mitte ainult pensionil olemiseks, vaid ka tööelu pikendamiseks, kui inimene soovib töötada kauem. Seejuures tuleb arvestada liikmesriikide erinevaid tingimusi ja konkreetseid süsteeme. Igal juhul tuleks igasugune pensioniea tõstmine sisse viia pikas perspektiivis, järk-järgult, õõnestamata usaldust sotsiaalkaitsesüsteemide vastu. Pensioniea sidumine oodatava eluea muutumisega võib toetada pikemat ja tootlikumat tööhõivet, aidates samal ajal stabiliseerida pensionisüsteeme ja aidata seeläbi kaasa põlvkondadevahelisele õiglusele. Ent pensioniea tõstmine ei oleks suurt füüsilist ja psühholoogilist pingutust nõudva töö korral teostatav.

([9]) Nt https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7732046/.
([10]) https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?mode=dsw&docId=11775&langId=en.
([11]) https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?mode=dsw&docId=12286&langId=en.
([12]) *The silver economy: final report*.

3.3.4. Selle tagamine, et inimesed saaksid pensioni pakutavate rahaliste vahenditega elada väärikalt, on nii avaliku sektori kui ka ühiskonna kohustus. Euroopa sotsiaalõiguste samba 15. põhimõtte ([13]) (õigus saada oma panusele vastavat pensioni, mis tagab piisava sissetuleku väärikaks eluks vanemas eas) täielik rakendamine peab olema Euroopa poolaasta oluline osa.

3.4. **Tervishoiu- ja hooldusteenused**

3.4.1. Nagu pensionit, rahastatakse ka enamikku tervishoiuteenuseid majanduslikult aktiivsete inimeste sissemaksetest. Noored kasutavad neid teenuseid palju vähem kui vanemad põlvkonnad. Mõnes liikmesriigis rahastatakse tervishoiuteenuseid osaliselt maksudest, kuid majanduslikult aktiivsed inimesed panustavad maksustamise kaudu rohkem, vanaduspõlves aga saavad ka nemad omakorda rohkem kasu.

3.4.2. Lisaks seisavad majanduslikult aktiivsed inimesed silmitsi üha suurema koormusega seoses eakate, eelkõige pereliikmete mitteametliku hooldusega, mis piirab nende võimalusi oma töökoht säilitada. See kehtib eriti naiste kohta, kes võtavad selle vastutuse üldiselt sagedamini kui mehed, samal ajal kui professionaalsete pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavus on liikmesriigiti väga erinev. Spektri teises otsas on noored perekonnad, kellel on sageli raskusi taskukohase ja kättesaadava lastehoiu leidmisega. See mõjutab nende tööturu- ja tööhõiveväljavaateid, eriti naiste puhul. Hoolimata asjaolust, et tervishoiukulud on üks olulisemaid avaliku sektori kulutuste suurenemise põhjuseid, tuleb märkida, et mõnes liikmesriigis on tervishoiuteenuste taskukohasus ja kättesaadavus eakate jaoks täiesti ebapiisav. Sellega seoses tuleks tervislikuma elu tagamiseks edendada tervishoius ka ennetavat lähenemisviisi.

3.4.3. Põlvkondadevahelise solidaarsuse vaimus peaksid sotsiaal- ja pikaajalise hoolduse teenused siiski olema kättesaadavad, taskukohased, integreeritud ja kogukonnapõhised ning need peaksid olema loodud ühiselt kodanike ja nende organisatsioonide poolt ([14]). See vähendaks tööealise põlvkonna hoolduskoormust ja aitaks neid, kes otsustavad oma lähedaste eest hoolitseda.

3.4.4. Samuti tuleb märkida, et ELis väheneb ägedate haiguste arv võrreldes krooniliste haigustega, sealhulgas nn tsivilisatsioonihaigustega, näiteks dementsus, ning vaimuhaigustega, mis vajavad pikaajalist ja mõnikord väga kulukat ravi. See protsess on seotud ka tervist kahjustavate töötingimuste, ebatervisliku toitumise ja individuaalse elustiiliga nii nooremate kui ka vanemate põlvkondade puhul, samuti soovimatu üksindusega. Seepärast kordab komitee oma toetust Euroopa Komisjoni soovitustele soovimatu üksinduse vastu võitlemise kohta, et tagada vaimse tervise teenuste lihtne kasutamine kõigis põlvkondades. Komitee nõuab ELi vaimse tervise strateegiat, et tegeleda vaimse tervise probleemidega põlvkondade lõikes ja süveneva noorte vaimse tervise kriisiga.

3.5. **Kohalik areng.** Taristu ja üldhuviteenused peaksid vastama kõigi põlvkondade vajadustele. See nõuab kõigi põlvkondade esindajate kaasamist valdade, linnade ja piirkondade poliitilisse ja ühiskondlikku ellu, et asjaomase piirkonna demokraatlikud institutsioonid saaksid tagada viljaka ideede vahetuse vanemate ja nooremate elanike vahel. Tegelikult peaksid kõik põlvkonnad panustama sidusasse kohalikku arengusse ja otsuste tegemisse, et kujundada kõigile vanustele sobivaid kogukondi, toetades kõiki põlvkondi. Eelkõige tuleks noori julgustada osalema kohalikus tegevuses, näiteks rahastades ja tunnustades kohalikke noortenõukogusid, ning jääma aktiivseks, kui nad saavad vanemaks, loovad oma pere ja hiljem jõuavad pensionietappi.

3.6. **Eluase.** Kuigi eluaseme omamine on muutumas paljude noorte ja perekondade täitmata unistusteks, mõjutavad eluaseme struktuuri ka perestruktuuride muutumine, üksikute inimeste osakaalu suurenemine ning taskukohasuse puudumine. Eluasemed tuleks muuta taskukohaseks ja uurida tuleks mudeleid, kuidas tuua kokku kogukondi ja eri põlvkondi. Mitme põlvkonna elamud on paljudes ELi liikmesriikides tõusuteel. Koos elavad põlvkonnad ei paku mitte ainult võimalust vahetada selliseid teenuseid nagu laste või eakate hooldamine, poeskäigud, väikesed parandustööd või interneti kasutamine, vaid suurendavad ka turvatunnet. Isegi siis, kui eri põlvkondade inimesed elavad eraldi, võib sarnane roll olla mitme põlvkonna kohtumispaikadel elamupiirkondades asuvates mitteeluhoonetes või eakate päevakeskustes. Lisaks tuleks linnaplaneerimises keskenduda avaliku ruumi eakatesõbralikumaks muutmisele.

([13]) https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1606&langId=et.

([14]) Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Üldhuviteenuste koosloomine kui panus osalusdemokraatia tugevdamisse ELis“ (ELT C 486, 21.12.2022, lk 76).

3.7. **Liikuvus.** Kõigi põlvkondade vajadustele kohandatud liikuvuse mõju elukvaliteedile, ühiskonnaelus osalemisele ja iseseisvusele on alahinnatud. Ühistranspordisüsteemid on sama olulised nii laste ja noorte osalemise tagamisel (sealhulgas hariduses, eriti kõrvalistes maapiirkondades) kui ka eakate osalemise ja iseseisvuse kindlustamisel. Eri vanuses inimestel peaks olema lihtne juurdepääs transporditeenustele. Transpordi- ja liikuvussüsteemide kavandamisel ei võeta aga piisavalt arvesse teatavate põlvkondade vajadusi. Kliimapoliitika kontekstis tundub, et tasuta ühistransport, mida mõnes ELi piirkonnas ([15]) juba kasutatakse, on samuti mõeldav lahendus.

3.8. **Kliimapoliitika.** Ülemaailmsed kliimamuutused tekitavad tõsiseid solidaarsusprobleeme praeguste ja tulevaste põlvkondade vahel ning nende tulevaste põlvkondade eri kogukondade seas. Kliimamuutuste strateegia tuleks välja töötada kooskõlas põlvkondadevahelise võrdsuse põhimõtetega. See strateegia peaks sisaldama meetmeid kliimamuutuste aeglustamiseks, kliimamuutustest tuleneva otsese kahju minimeerimiseks ning kliimamuutustega kohanemise jaoks vajalike ressursside ja vahendite ümberpaigutamiseks. Selles küsimuses on kõigil põlvkondadel ühised huvid. Kliimakriis mõjutab kõiki, eakate puhul tuleb arvestada kliimamuutuste negatiivset mõju rahvatervisele, elukvaliteedile ja ohutusele, samas kui noored ja tulevased põlvkonnad peavad toime tulema kliimakriisi kõige tõsisemate tagajärgedega ja kannatama nende tagajärgede käes kauem. Noored on olnud esirinnas kliimameetmeid edendavate liikumiste loomisel, nagu „Reeded tuleviku heaks“. Mõnes ELi liikmesriigis on kujunemas ka põlvkondadevahelised liidud ja liikumised, kus vanemad inimesed võtavad vastutuse oma laste ja lapselaste tuleviku eest, nt ühinedes selliste liikumistega nagu „Reeded tuleviku heaks“.

3.9. **Elukestev õpe.** Oskuste vajaduse muutumine globaliseerumise ning rohe-, demograafilise ja digiülemineku tagajärjel nõuab hästi kavandatud elukestva õppe poliitikat. See on eriti oluline vanemate töötajate jaoks, keda ohustab töökohtade kadumine sektorites, mida need üleminekud kõige rohkem mõjutavad, aga ka kõigi põlvkondade jaoks, et suurendada rahulolu eluga ja parandada juurdepääsu eri võimalustele. Elukestva õppe edendamiseks on vaja koostööd sotsiaalpartnerite ja teiste kodanikuühiskonna organisatsioonidega. Elukestva õppe teine oluline aspekt on teadmiste ja kogemuste edasiandmine põlvkondade vahel. Tuntud näide on noored, kes toetavad vanemaid inimesi digioskuste omandamisel. Teine näide on vanemate inimeste vabatahtlik tegevus õpetajate kõrval koolis tundide andmisel (nt eetika, ajalugu, poliitika). Selline suhtlus võib ajendada kriitiliselt mõtisklema ka oma põlvkonna rolli ja saavutuste üle.

3.10. **Osalemine ja vabatahtlik tegevus.** Põlvkondadevahelist suhtlust saab veelgi stimuleerida eri tegevustes osalemine ja vabatahtlik tegevus – see rikastab igas vanuses inimeste ja kõigi kogukondade elu. Põlvkondadevaheline vabatahtlik tegevus on muutunud kogu ELis toimuva vabatahtliku tegevuse püsivaks osaks ning seda toetavad juba ELi ja liikmesriikide rahastatavad projektid. Kohalikul tasandil hõlmab põlvkondadevaheline vabatahtlik tegevus ka algatusi selliste hoolduskogukondade loomiseks, mis koosnevad spetsialistidest, vabatahtlikest ja pereliikmetest. Põlvkondadevaheline solidaarsus julgustab looma erinevaid sotsiaalvõrgustikke, mis võivad hõlmata igas vanuses inimesi. See võib aidata inimestel tunda, et neil on suurem side oma kogukonnaga ja nad on sellesse paremini kaasatud, võidelda soovimatu üksinduse vastu, parandada vaimset tervist ning luua kaasavama ja mõistvama kogukonna.

Brüssel, 18. september 2024

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Oliver RÖPKE

([15]) Nt Luksemburg (kõigile), Tallinn (elanikele), Ungari (üle 65-aastased ELi, Šveitsi ja Norra kodanikud).